

1. Mladý, zdravý, výkonný

Jaká byla Heydrichova životní dráha a zdravotní stav před příchodem do protektorátu? Reinhard(t) Tristan Eugen Heydrich se narodil 7. března 1904 v tehdy pod Prusko náležejícím městě Halle an der Saale. Jeho otcem byl hudebník, komponista a hudební pedagog Richard Bruno Heydrich (1865 až 1938) a matkou Elisabeth Anna Maria Amalia rozená Krantz (1871–1946); vzali se 1. prosince 1897.²⁵¹ Měl starší sestru Marii (nar. 1902) a mladšího bratra Heinze Siegfrieda (1905–1944).²⁵² Ačkoli jeho otec byl původně protestantem, konvertoval po sňatku ke katolictví, a tak i výchova v rodině byla silně katolická; sám Heydrich vystoupil z katolické církve až roku 1936.²⁵³ Navštěvoval reformní gymnázium v Halle, tehdy v podstatě nový ústav, který byl ve výuce orientován spíše na přírodovědné obory (chemie, biologie apod.).²⁵⁴ Po skončení války v letech 1919–1920 byl členem freikorpsů „Märker“ a „Halle“; poté (1920–1922) se angažoval v *Deutschvölkischer Schutz- und Trutzbund*.²⁵⁵ Maturitu složil na jaře 1922 a svou další kariéru spojil 1. dubna 1922, i pro svého otce poněkud překvapivě, s válečným námořnictvem. Důvody byly zřejmě jak mladicky romantické, tak i ryze praktické, neboť výnosy z hudební konzervatoře jeho otce se neustále tenčily a kariéra v armádě do budoucna přeci jen znamenala v poválečných turbulentních letech alespoň nějakou jistotu.²⁵⁶ Po základním výcviku v Kielu byl povýšen do hodnosti poručíka a posléze byl zařazen jako technický zpravodajský důstojník v radiospojení (radista) na bitevní lodi *Schleswig-Holstein*.²⁵⁷ K 1. červenci 1928 byl povýšen na nadporučíka námořnictva a přeložen ke zpravodajské, rozumějme signalizační službě velení baltského loďstva (*Admiralstabsabteilung der Marinestation Ostsee*).²⁵⁸ V dubnu 1931 ovšem musel po skandálu s milostným

251 Gerwarth, Robert. *Reinhard Heydrich. Biographie*. München, 2011, s. 33–37. Dále srov. Semann, Markus. Nicht nur Harmonie im Dresdner Konservatorium – Nachlaß im Stadtarchiv Dresden dokumentiert den Niedergang einer angesehenen Musikerfamilie. *Sächsisches Archivblatt* 2011, H. 2, s. 17–18; Flachowsky, Karin. Neue Quellen zur Abstammung Reinhard Heydrichs. *VfZ* 48 (2), 2000, s. 319–327.

252 Gerwarth, c. d., s. 39.

253 Tamtéž, s. 40–41. Srov. Heydrichová, c. d., s. 72.

254 Tamtéž, s. 42–43.

255 BArch Berlin, f. SSO/95A Heidrich (sic) R., dotazník k doplnění popř. upřesnění kartotéky vůdců a seznamu služebního věku, 26. 11. 1937.

256 Gerwarth, c. d., s. 52–53.

257 Tamtéž, s. 58.

258 Tamtéž, s. 59.

pozadím, následujícím po zasnoubení s Linou Mathildou rozenou von Osten (1911–1985), nuceně z námořnictva odejít, což bylo způsobeno především jeho arogantním chováním před čestným soudem.²⁵⁹ S Linou se také oženil a měl celkem čtyři děti: Klause (1933–1943), Heidera (nar. 1934), Silke (nar. 1939) a Marte (nar. 1942).

Po neúspěšném hledání získal na přímluvu svého kmotra, ochránce a příslušníka SS Friedricha Karla svobodného pána von Eberstein (1894–1979) placené místo jako zpravodajský důstojník u Himmlerových SS. Na počátku nového angažmá přitom stálo zásadní nedorozumění, které Himmler o dvanáct let později popsal takto: „*Tehdy roku 1930 jsem se o to moc nestaral. Myslel jsem, že zpravodajský důstojník je člověk, který obstarává zprávy. Heydrich byl zpravodajský důstojník ve smyslu zpravodajských prostředků, byl důstojník-radista, který ovládá zpravodajské prostředky jako náradí.*“²⁶⁰ Heydrich byl Himmlerem přijat a začal zakládat stranickou zpravodajskou službu, která se inspirovala nejdříve především u zpravodajského oddělení reichswehru (Ic) a navenek byla označovaná jako takzvaná Tisková informační služba (*Presseinformationsdienst*; PID).²⁶¹ Jak v Heydrichově nekrologu, předneseném v úzkém Himmlerovu Kruhu přátel (*Freundenkreis des RFSS*) den po Heydrichově pohřbu, neopomněl zdůraznit průmyslník Friedrich A. C. Kranefuss (1900–1945), byl Heydrich pověřen „*těžkým úkolem, aby vybudoval a vedl organizaci, která se zabývala téměř všemi stinnými stránkami života, nedostatečností, scestnostmi a neporozuměním stejně jako nedostatečnou vůlí zabývat se zločineckým pudem a asociálními výplody lidské společnosti*“.²⁶² K 10. srpnu 1931 byl ustanoven šéfem oddělení Ic ve vrchním štábu říšského vedení SS.²⁶³ Již tehdy uplatnil svůj organizační talent a bezskrupulózní přístup stejně jako smysl pro ryze technicistní řešení zadaných úkolů, který ho provázel i později; byl očividně typem fanatického workoholika. Postupně se stal protivníkům nebezpečným a pro své chleboďárce nepostradatelným mužem v polostínu. Do NSDAP vstoupil 1. června 1931 (čl. č. 544 916) a od února 1939 byl nositelem zlatého odznaku NSDAP.²⁶⁴ Po vstupu do SS (čl. č. 10 120) v Hamburku roku 1931 následoval velmi rychlý vzestup, jenž lze dokumentovat jeho dosaženými hodnostmi: 1931 byl povýšen z SS-Untersturmführera (poručíka) až na SS-Sturmbannführera (majora), 1932 se stal SS-Standartenführerem (plukovníkem) a v letech 1933 a 1934

259 Tamtéž, s. 64–68.

260 TNA London, f. WO219, sig. 5283, výtah z úvodní řeči Himmlera u příležitosti uvedení E. Kaltenbrunera do úřadu šéfa RSHA, 30. 1. 1943.

261 Gerwarth, c. d., s. 83–86.

262 BArch Berlin, f. NS19/2219, text nekrologu předneseného F. C. A. Kranefussem a přeposlání R. Brandtovi, 15. 6. 1942.

263 Tamtéž, f. SSO/95A Heidrich (sic), R., pověření Himmlera, 10. 8. 1931.

264 Tamtéž, dotazník vůdce SS, po 1932; tamtéž, poděkování Heydricha Panckemu, 7. 2. 1939.

Reinhard Heydrich, 1942

následovaly generálské hodnosti; 30. června 1934 byl jmenován SS-Gruppenführerem (generálporučíkem).²⁶⁵ Dalšími klíčovými úkoly byl pověřen po převzetí moci nacisty roku 1933 v policejní oblasti. Hned v lednu a únoru se však nemohl prosadit v Berlíně, neboť Göringovým pověřencem v pruském ministerstvu vnitra se stal Kurt Daluge (1897–1946).²⁶⁶ Přesunul se proto do Mnichova, kde nacistický coup d'état proběhl s menším zpožděním, aby zde za Himmlerovy významné součinnosti převzal vedení oddělení pro politickou policii mnichovského Policejního prezidia.²⁶⁷ To měl především glajchšaltovat, obsadit členy nacistické strany či jejich sympatizanty a přizpůsobit požadavkům nové doby. V Bavorsku tak záhy rapidně vzrostl počet politicky pronásledovaných osob a zkrátka nepřišla ani jím vedená zpravodajská služba, neboť Heydrich při přijímání nových spolupracovníků usiloval

265 Tamtéž, tabulkový přehled služební dráhy Heydricha v SS, 1931–1942.

266 Srov. kapitola III. v této knize.

267 Gerwarth, c. d., s. 100–103.

o jejich zavázání pro svou zpravodajskou službu.²⁶⁸ Že se těchto úkolů během jednoho roku zhostil v Bavorsku i ostatních zemích podle očekávání svých nadřízených, dokazuje také skutečnost, že když v Berlíně došlo ke změně konstelace a Göring jmenoval Himmlera zastupujícím šéfem tajné státní policie, přesunul se Heydrich jako nově jmenovaný inspektor tajné státní policie v podstatě s obdobným zadáním do Berlína.²⁶⁹ Během pouhých pěti let Heydrich vytvořil a centralizoval zcela novou policejně-zpravodajskou strukturu celoříšských rozměrů.²⁷⁰ Již rok po uchopení moci se mu podařilo v červnu 1934 sloučit pod svou kontrolu všechny zpravodajské organizace, které doposud fungovaly roztržštěně v rámci NSDAP.²⁷¹ Roku 1936 se stal šéfem takzvané Bezpečnostní policie (*Sicherheitspolizei*; Sipo) a současně zůstal i v čele centralizované stranické zpravodajské služby, tzn. Bezpečnostní služby (*Sicherheitsdienst*; SD).²⁷² Od roku 1940 byl rovněž prezidentem mezinárodní policejní organizace, Interpolu.²⁷³ Po vypuknutí druhé světové války stanul v čele nově zřízeného RSHA, který představoval nervus rerum nacistického potírání odbojových hnutí v okupované Evropě stejně jako plánování a provádění brutálních masových vražd v obsazených územích na východě a jihovýchodě Evropy.²⁷⁴ Z Bezpečnostní policie a SD vytvořil oddané a fanatické oddíly světonázorové vyhlazovací války, páchající ty nejhorší zločiny proti lidskosti.²⁷⁵ Systematicky se podílel a byl osobně zodpovědný za přípravu nacistické genocidy židovského národa (holocaustu) a byl architektem pacifikační a vyhlazovací politiky českého národa.²⁷⁶

Jmenování zastupujícím říšským protektorem v Čechách a na Moravě znamenalo kvalitativní proměnu jeho postavení, neboť vůbec poprvé během své dosavadní policejní kariéry převzal funkci politickou, spojenou s jiným typem agendy a jinými pravomocemi.²⁷⁷ Současně si ovšem ponechal

268 Tamtéž.

269 Tamtéž.

270 K personálnímu obsazení srov. Banach, Jens. *Heydrichs Elite. Das Führerkorps der Sicherheitspolizei und des SD 1936–1945*. Paderborn, 1998.

271 10 Jahre Sicherheitspolizei und SD. *Die Deutsche Polizei* 11 (3), 1943, s. 42–44, zde s. 44.

272 Srov. např. Heydrich, Reinhard. *Wandlungen unseres Kampfes*. Berlin, 1935.

273 SS-Gruppenführer Heydrich Präsident der Internationalen Kriminalpolizeilichen Kommission. *Völkischer Beobachter*, 28. 8. 1940, s. 3. K Heydrichovu prezidentství srov. Greilsamer, Laurent. *Interpol. Policisté bez hranic*. Praha, 1998, s. 31–38.

274 Gerwarth, c. d., s. 232–244. Srov. *Institution des Verbrechens. Das Zusammenwirken von „Sicherheitspolizei“ und „Sicherheitsdienst“ im NS-Staat. Eine Dokumentation*. Hamburg, 1967.

275 Srov. Wildt, Michael (ed.). *Nachrichtendienst, politische Elite, Mordeinheit. Der Sicherheitsdienst des Reichsführers SS*. Hamburg, 2003; Wildt, Michael. *Generation des Unbedingten. Das Führungskorps des Reichssicherheitshauptamtes*. Hamburg, 2003.

276 Husson, c. d.; dále srov. Gerwarth, c. d., s. 221–228, 244–267, 311–318.

277 TNA London, f. WO, sig. 208/4472, hodnocení osoby Heydricha pro S.O.E. (Hansjürgen Koehler) a další nedatované rukopisné poznámky.

Abschrift zu Rk. 14204 B

Erlaß des Führers

**Über die vertretungsweise Führung der Geschäfte
des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren.**

Vom 27. September 1941.

**Für die Dauer der Erkrankung des Reichsprotectors
in Böhmen und Mähren, Reichsministers Freiherrn von
Neurath, beauftrage ich den H-Obergruppenführer
H e y d r i c h mit der vertretungswaisen Führung der
Geschäfte des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren.**

Führer-Hauptquartier, den 27. September 1941.

Der Führer

(L.S.)

gez. Adolf Hitler

Der Reichsminister und Chef der Reichskanzlei

gez. Dr. Lammers

všechny dosavadní funkce, takže se vlastně neustále přesunoval nejen mezi Berlínem a Prahou, ale také mezi dalšími místy okupované Evropy. Například jeho kalendář akcí jen za prvních pět měsíců roku 1942 byl více než zaplněný, zvláště když lze předpokládat, že se dochovala jen část: celkem 35 dnů strávil na služebních cestách či společenských akcích.²⁷⁸ K tomu je třeba uvážit, že musel řídit každodenní činnost svěřených úřadů, koncipovat jejich expanzi a po způsobu všech byrokratů tak neustále zvětšovat, obrazně řečeno, plochu svého psacího stolu.

Heydrichův zástupce v RSHA a pozdější administrativní správce obsazené části Francie a říšský pověřenec v okupovaném Dánsku dr. Werner Best (1903–1989), „teoretik“ RSHA a vlastní architekt vyhlazovacích jednotek Bezpečnostní policie, tzv. *Einsatzgruppen*, ho roku 1959 charakterizoval takto: „*Heydrich byl vysoký, vyšší nežli většina jeho podřízených. Působil jako hubený, i když mu zároveň jistá šířka, obzvláště v bocích, dávala silné, mohutné vzezření. Stíhlý, dlouhý obličej pod blondatým temenem byl ovládán silným orlím nosem a úzkýma modrýma očima. Tyto oči byly zpravidla studené, zkoumající a nedůvěřivé a iritovaly plápolavým neklidem.*“²⁷⁹ K jeho vyjednávací taktice uvedl: „*S přepadávací naléhavostí ihned sugeroval svá pojetí a své úmysly a tím přiváděl ostatní do situace donucení, aby se buď přidali, nebo podnikli protiútok, k němuž měli odvahu jen nemnozí. Tak Heydrich od samého počátku vnucoval svůj zákon jednání a stavěl před rozhodnutí, aby se dotčným prokázal jako přítel, nebo jako nepřítel. A dal dostatečně zřetelně rozpoznat, že negativní postoj bude chápán jako nepřátelský také v osobním smyslu [...] Jeho jednání bylo vždy charakterizováno neskrývanou subjektivitou a bouřlivou vůlí prosadit se v každém okamžiku a za každou cenu.*“²⁸⁰ Jiný blízký spolupracovník a válečný zločinec Walther Rauff (1906–1984), který byl zodpovědný za nasazení smrtících mobilních plynových komor a během Heydrichova úřadování v Praze dohlížel na zřízení a udržování rádiového spojení Heydricha s jemu podřízenými jednotkami Bezpečnostní policie včetně *Einsatzgruppen*, poskytl po válce tuto charakteristiku: „*Heydrich byl šlechetný ctizádostivec, liška. Byl nanejvýš nedůvěřivý a nestrpěl nikoho vedle sebe či nad sebou. Navíc byl člověk, který neuměl prohrávat.*“²⁸¹ Zajímavé je,

278 K tomu srov. BArch Berlin, f. NS19/3514, dopis Heydricha Canarisovi, 5. 2. 1942; tamtéž, přepis Heydrichova adjutanta R. Brandtovi, 7. 2. 1942; tamtéž, nařízení šéfa Sipo a SD, 29. 1. 1942; tamtéž, f. R2, sig. 19515, dopis Heydricha Reinhardtovi, 16. 1. 1942; tamtéž, f. R58, sig. 241, vyrozumění šéfa Sipo a SD, 24. 2. 1942 a TNA London, f. WO 208, sig. 4472, hodnocení osoby Heydricha pro S.O.E. (Hansjürgen Koehler), do 1942. Srov. dále Milotová – Kárný, c. d., s. 205–264; Husson, c. d., s. 317–365; Heydrichová, c. d., s. 143.

279 Cit. dle Gerwarth, c. d., s. 96.

280 Tamtéž; k jeho uzavřenosti srov. také Heydrichová, c. d., s. 86.

281 Protokolovaná výpověď W. Rauffa v soudním vyšetřování proti B. Streckenbachovi v uslanectví SRN v Santiago de Chile, 28. 6. 1972, dostupné na <<http://www.ns-archiv.de>>

že obdobně ho po svém „procitnutí“ po skončení války popsal i K. H. Frank: „Heydrich byl velmi uzavřený, mimořádně nedůvěřivý a vysloveně panovačnou povahy, avšak vysoce inteligentní a schopný zapracovat se do nějakého problému v nejkratší lhůtě. Státně-politická úloha v protektorátu jej – jenž byl dosud především policistou – lákala. Pracoval ovšem na poli státní politiky především bezpečnostně-policejními silami a metodami.“²⁸²

Jak již bylo naznačeno, lze ho považovat za vysloveného workoholika, který do značné míry spotřebovával sebe sama. Nicméně psychosomatické ani srdečně cévní obtíže ve smyslu „manažerské nemoci“ (*manager syndrome*) u něj nejsou doloženy. Nebyly tu ani známky syndromu vyhoření (*burnout*), neboť ke své práci měl po emoční stránce jednoznačně kladný vztah s rysem fanatického sebeobětování pro nacistickou myšlenku. V tom se podobal jinému stejně starému SS-Gruppenführerovi, profesorovi Karlu Brandtovi (1904–1948), spolustrůjci programu nacistické „eutanázie“, jenž se na rozdíl od Heydricha dočkal řádného soudu a zasloužené popravě.²⁸³ Heydrichova žena k tomu později uvedla: „Pozoruhodné je, že si byl své katovské práce zcela vědom a měl pro ni dokonce pozitivní zdůvodnění. Spatřoval ve své činnosti něco jako počin spojený s velkými osobními obětmi, které, jak byl přesvědčen, může přinést pro naši věc. A když jsem ho v hodinách zoufalství prosila, aby toho přece jen zanechal, řekl mi, že něco takového učinit nechce a ani nemůže. ‚Cítím se prost jakékoli viny. Já se mohu dát cele k dispozici; jiní by mohli sledovat egoistické cíle‘, slyším ho říkat, jako by to bylo dnes.“²⁸⁴

K Heydrichovu zdravotnímu stavu před rokem 1942 jsou doposud známy dvě lékařské zprávy z let 1927 a 1928 o ošetření během služby u válečného námořnictva a dále záznamy o třech leteckých lékařských prohlídkách, totiž jedné vstupní z roku 1935 a dvou periodických z let 1937 a 1939.²⁸⁵

Na jejich základě lze konstatovat, že Heydrich platil v raném dětství za velmi náchylného k nemocem; jako dítě byl drobné konstituce. Měl spalničky a v devíti letech spálu s následným levostranným středoušním zánětem, patrně i opakovaným.²⁸⁶ V témže roce (1913) si zlomil vnitřní kotník levé nohy.²⁸⁷

282 ABS Praha, f. SÚMV, sig. 301-19-5, protokolovaná výpověď Franka, 15. 1. 1946.

283 Srov. Schmidt, Ulf. *Hitlers Arzt Karl Brandt. Medizin und Macht im Dritten Reich*. Berlin, 2009.

284 Heydrichová, c. d., s. 62.

285 Létal na letadlech Heinkel-Kadett, dvojplošníkú Bücker a stíhačkách Me-109 či Bf-109. Srov. Helke, Fritz. Der Jagdflieger Heydrich. *Die Deutsche Polizei* 10 (12), 1942, s. 179; Rajlich, Jiří. Letec Reinhard Heydrich. *HaV* 44 (1), 1995, s. 138–149, zde s. 141–142. Srov. také vzpomínky Heydrichova syna Heidera, zaznamenané dne 22. 6. 2012, v soukromém držení.

286 Srov. Gerwarth, c. d., s. 41.

287 WAST Berlin, Heydrich R., vstupní letecká prohlídka (dr. Koschel), 4. 11. 1935; tamtéž, zdravotní záznam z námořního lazaretu Kiel-Wik, 10.–17. 8. 1928; tamtéž, lazaret bitevní lodi Schleswig-Holstein, 30. 8. – 10. 9. 1927.